

Henri Nouwen

Eindelijk thuis

Gedachten bij Rembrandts

'De terugkeer van de verloren zoon'

Lannoo

Voor mijn vader

Laurent Jean Marie Nouwen

Het werk en gedachtegoed van Henri Nouwen
wordt bevorderd door de Henri Nouwen Stichting,
Buizenwerf 253, NL - 3063 AG Rotterdam

www.nouwen.org

www.lannoo.com

Omslagontwerp Studio Lannoo
Omslagillustratie © Image Select
Illustraties Rembrandt (1606-1669): Return of the Prodigal Son, Sint-Petersburg,
Hermitage Museum - © 1990. Photo Scala, Florence.
Oorspronkelijke titel The Return of the Prodigal Son
Oorspronkelijke uitgever Doubleday, New York
Bewerking Nederlandse vertaling Evert van der Poll

© Erven Henri Nouwen en Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2023

D/2023/45/361 - ISBN 978 94 014 9426 7 - NUR 707

Inhoud

<i>Het verhaal van twee zonen</i>	7
Proloog. <i>Ontmoeting met een schilderij</i>	9
Inleiding. <i>De jongste zoon, de oudste zoon en de vader</i>	29
Deel I. <i>De jongste zoon</i>	35
1. Rembrandt en de jongste zoon	36
2. De jongste zoon gaat weg	41
3. De jongste zoon keert terug	58
Deel II. <i>De oudste zoon</i>	76
4. Rembrandt en de oudste zoon	77
5. De oudste zoon gaat weg	82
6. De oudste zoon keert terug	94
Deel III. <i>De vader</i>	111
7. Rembrandt en de vader	112
8. De vader heet zijn zonen welkom thuis	119
9. De vader nodigt uit tot feestvieren	134
Conclusie. <i>De vader worden</i>	147
Epiloog. <i>Leven vanuit het schilderij</i>	165
Noten	173

Het verhaal van twee zonen

Jezus zei: Iemand had twee zonen. De jongste van hen zei tot zijn vader: ‘Vader, geef mij het deel van ons vermogen, dat mij toekomt.’ En hij verdeelde het bezit onder hen. En weinige dagen later maakte de jongste zoon alles te gelde en ging op reis naar een ver land, waar hij zijn vermogen verkwistte in een leven van overdaad.

Toen hij er alles doorgebracht had, kwam er een zware hongersnood over dat land en ook hij begon gebrek te lijden. En hij trok eropuit en drong zich op aan een van de inwoners van dat land; die stuurde hem naar het veld om zijn varkens te hoeden. En hij begeerde zijn buik te vullen met de schillen, die de varkens aten, maar niemand gaf ze hem. Toen kwam hij tot zichzelf en zei: ‘Zo veel dagloners van mijn vader hebben brood in overvloed en ik kom hier om van de honger. Ik zal opstaan en naar mijn vader gaan en tot hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u; ik ben niet meer waard uw zoon te heten, stel mij gelijk met een van uw dagloners.’ En hij stond op en keerde naar zijn vader terug.

En toen hij nog veraf was, zag zijn vader hem en werd met ontferming bewogen. Hij liep hem tegemoet, viel hem om de hals en kuste hem. En de zoon zei tot hem: ‘Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u; ik ben niet meer waard uw zoon te heten.’ Maar de vader zei tegen zijn slaven: ‘Brenge vlug de mooiste kleren en trekt ze hem aan, doet hem een ring aan zijn hand en schoenen aan zijn voeten. Haalt het gemeste kalf en slacht het; laten we een feestmaal hebben, want mijn zoon hier was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is gevonden.’ En zij begonnen feest te vieren.

Zijn oudste zoon was op het veld. Toen hij dicht bij huis kwam, hoorde hij muziek en dans. Hij riep een van de knechten tot zich en vroeg wat er te doen was. Die antwoordde en zei: ‘Uw broer is gekomen en uw vader heeft het gemeste kalf laten slachten, omdat hij hem gezond en wel terug heeft.’ Maar hij werd boos en wilde niet naar binnen gaan. Daarop kwam zijn vader naar buiten en drong bij hem aan. Maar hij antwoordde zijn vader en zei: ‘Zie, zovele jaren ben ik al in uw dienst en nooit heb ik uw gebod overtreden, maar mij hebt u nooit een geitenbokje gegeven om met mijn vrienden feest te vieren. Maar nu die zoon van u gekomen is, die uw bezit heeft opgemaakt met slechte vrouwen, hebt u voor hem het gemeste kalf laten slachten.’

Maar hij zei tegen hem: ‘Kind, jij bent altijd bij me en al het mijne is voor jou. Wij moesten feestvieren en vrolijk zijn, want jouw broer hier was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is gevonden.’

Proloog. *Ontmoeting met een schilderij*

De poster

Een ogenschijnlijk onbeduidende confrontatie met een reproductie van Rembrandts *De terugkeer van de verloren zoon* vormde het begin van een lang, geestelijk avontuur. Als een twintigste-eeuwse zoeker naar de zin van het leven, werd ik steeds meer in beslag genomen door een schilderij uit de zeventiende eeuw, waarop een gelijkenis uit de eerste eeuw is uitgebeeld. Ik bleef er maar mee bezig. Dat ene kunstwerk en dat bijzondere Bijbelverhaal dat daarin ligt opgesloten, namen mij als het ware mee op een spannende ontdekkingstocht. Ik ging mijn roeping opnieuw verstaan en vond de inspiratie om haar met nieuwe moed gestalte te geven in mijn leven.

Het avontuur begon in het najaar van 1983 in Trosly, een dorpje in Frankrijk. Ik bracht er enkele dagen door in de Ark, een gemeenschap van voornamelijk geestelijk gehandicapte mensen. Deze leefgemeenschap is in 1964 gesticht door de Canadees Jean Vanier. Inmiddels zijn er meer dan negentig gemeenschappen uit voortgekomen, verspreid over de hele wereld.

Op een dag stapte ik het kleine documentatiecentrum van de gemeenschap binnen, om een praatje te maken met Simone Landrieu, een vriendin van mij. Terwijl we met elkaar spraken, viel mijn oog op een grote poster aan de deur. Daarop zag ik een oude man in een wijde, rode mantel, die zijn hand op de schouder had gelegd van een slordig geklede jongeman, die voor hem geknield lag. Het tafereel boeide me. De manier waarop de twee hoofdpersonen waren afgebeeld, daaruit sprak zo'n intimiteit. Het warme rood van de mantel van de oude man, het goudgeel van het kleed

van de jongen en het mysterieuze licht dat hen beiden omsloot; ik vond het prachtig. Maar wat mij het meest aansprak, was de manier waarop die oude man zijn hand op de schouder van de jongen had gelegd. Dat raakte bij mij een diepe, gevoelige snaar. Opeens realiseerde ik me dat mijn gedachten meer bij de poster waren dan bij het gesprek. Ik vroeg Simone: ‘Wat is dat voor een poster?’

‘O, dat is een reproductie van *De terugkeer van de verloren zoon*’, zei ze. ‘Van Rembrandt. Vind je hem mooi?’

Ik bleef er maar naar kijken en na een lange stilte zei ik: ‘Heel mooi. Zo mooi, dat ik er wel bij kan huilen en lachen tegelijk. Ik kan je niet zeggen wat er door me heen gaat, nu ik ernaar kijk, maar het tafereel raakt me diep, heel diep.’

‘Je zou er zelf een moeten kopen’, vond Simone. ‘In Parijs is deze reproductie wel te koop.’

‘Ja,’ zei ik, ‘ik moet er ook een hebben.’

Nu had ik juist een vermoeiende reis door de Verenigde Staten achter de rug. Zes weken lang had ik lezingen gegeven voor christelijke groepen door het hele land. Overal had ik mijn gehoor opgeroepen alles te doen wat ze maar konden om te voorkomen dat de Verenigde Staten militair zouden ingrijpen in Midden-Amerika. Tijdens die tournee had ik mij een stoere vechter voor gerechtigheid en vrede gevoeld, iemand die sterk genoeg is om de slechte wereld zonder vrees tegemoet te treden. Maar nu het allemaal voorbij was, voelde ik me angstig, alleen, rusteloos. Ik had een enorme behoefte aan steun en voelde me als een kwetsbaar kind, dat bij zijn moeder op schoot zou willen kruipen en huilen.

Het publiek dat me toejuichte of met mij in discussie ging, was er niet meer. Mij overviel een verpletterende eenzaamheid;

ik had geen verweer tegen allerlei verleidelijke stemmetjes in mijzelf, die mij emotionele en lichamelijke rust beloofden.

In die gemoedstoestand zag ik die reproductie van Rembrandts *De terugkeer van de verloren zoon*, daar op de deur van Simones kantoor. Ik had nog nooit eerder een afbeelding van dit schilderij gezien, maar het was meteen raak. Mijn hart sprong op toen ik het tafereel zag. Tijdens die lezingentournee door de Verenigde Staten had ik me voortdurend kwetsbaar opgesteld tegenover mijn gehoor. De tedere ontmoeting van de vader en de zoon drukte alles uit waar ik op dit moment naar verlangde. Die zoon, dat was ik; doodmoe van het lange reizen; ik wilde omhelsd worden. De zoon die thuiskomt, dat was ik, op zoek naar een veilige plek waar ik me thuis kon voelen; ik wilde me geborgen weten. Wekenlang was ik van de ene plaats naar de andere getrokken, van de ene groep mensen naar de andere. Ik had me voortdurend moeten geven, anderen motiveren, waarschuwen en bemoedigen. Ik verlangde naar rust, naar een plek om tot mezelf te komen, naar een thuis.

In de jaren die volgden op dat gedenkwaardige moment in het kantoor van Simone, is er veel met me gebeurd. Die extreme vermoeidheid van toen raakte ik langzaam maar zeker kwijt. Ik pakte de draad van het colleges geven en reizen weer op. Maar al die tijd ging Rembrandts schilderij met me mee. Die vader die zijn zoon omhelst; dat beeld had een onuitwisbaar stempel op mijn ziel gedrukt. Zelden was ik zo diep geraakt. Het schilderij had mij in contact gebracht met iets binnen in mij dat ver uitstijgt boven de wisselvalligheden van een druk bezet leven. Ik was mij meer dan ooit bewust geworden van een voortdurende hunkering naar een thuiskomst, naar veiligheid, naar blijvende geborgenheid; een hunkering die in ieder mens schuilgaat. Het dagelijkse leven was

veeleisend. Allerlei mensen vroegen voortdurend mijn aandacht. Ik hield mij bezig met tal van vragen en problemen en stond vaak in de schijnwerpers. Maar hoe druk bezet mijn agenda ook was, telkens bleef dat beeld van de zoon die thuiskomt, me bij. Ik kwam er niet los van. Integendeel, mijn geestelijk leven werd er steeds meer door bepaald. Het verlangen naar een blijvend thuis, waarvan Rembrandts schilderij me bewust had gemaakt, werd dieper en sterker. Rembrandt werd mijn trouwe metgezel en gids.

Twee jaar nadat ik de reproductie van *De terugkeer van de verloren zoon* bij Simone Landrieu had gezien, gaf ik mijn docentschap aan de Universiteit van Harvard op om mij een jaar terug te trekken in de Ark-gemeenschap in Trosly. Waarom deze overstap? Ik wilde nagaan of ik al dan niet geroepen was mijn leven te delen met geestelijk gehandicapte mensen in een van de Ark-gemeenschappen. Tijdens dat overgangsjaar in Trosly voelde ik mij dicht bij de persoon van Rembrandt en zijn *De terugkeer van de verloren zoon*. Ik was op zoek naar een nieuw thuis en het was alsof mijn zeventiende-eeuwse landgenoot mij was gegeven als een metgezel op mijn zoektocht. Nog voordat het jaar voorbij was, besloot ik om de Ark tot mijn nieuw tehuis te maken en mij aan te sluiten bij Daybreak, de Ark-gemeenschap in Toronto.

Het schilderij

Toen ik op het punt stond Trosly te verlaten, nodigden mijn vriend Bobby Massie en zijn vrouw Dana Robert mij uit om met hen mee te gaan naar de Sovjet-Unie. Mijn eerste reactie was: 'Nu kan ik het echte schilderij zien.' Sedert ik in dit grote kunstwerk geïnteresseerd was geraakt, was ik er inmiddels achter gekomen dat het origineel in 1766 door Catharina de Grote was aangekocht voor de Hermitage in Sint-Petersburg en dat het schilderij zich nog altijd daar bevond. Ik had nooit durven dromen dat ik al

zo gauw een kans zou krijgen om het te zien. Een reis naar de Sovjet-Unie sprak me sowieso erg aan. De Russische cultuur heeft altijd een grote invloed gehad op mijn gedachten en gevoelens en nu kon ik er uit de eerste hand mee kennismaken. Maar dat was nog niets vergeleken bij de mogelijkheid het kunstwerk, dat de diepste hunkering van mijn hart had blootgelegd, nu in het echt te aanschouwen.

Ik vertrok naar Moskou in het besef dat deze reis nauw verbonden was met mijn beslissing mij blijvend aan te sluiten bij de Ark. De verbindende schakel – dat stond wel vast – was Rembrandts *De terugkeer van de verloren zoon*. Ik had een voorgevoel dat de aanblik van dit schilderij mij als nooit tevoren zou binnenleiden in het grote mysterie van het thuiskomen. De terugkeer van een uitputtende lezingentournee naar het veilige Trosly was al met al een thuiskomst geweest. De overgang van de wereld van docenten en studenten naar een gemeenschap van geestelijk gehandicapte mannen en vrouwen ervoer ik als een terugkeer naar huis. Ook de ontmoeting met mensen die tot nog toe altijd door muren en zwaarbewaakte grenzen van mij gescheiden waren geweest, betekende voor mij een thuiskomst. Maar dat was niet alles. Ten diepste betekende ‘thuiskomen’ voor mij dat ik stap voor stap op weg ging naar de Ene, die mij met open armen opwacht en mij in een eeuwige omhelzing wil vasthouden. Ook Rembrandt moet van deze geestelijke thuiskomst geweten hebben. Ik wist dat Rembrandt, toen hij zijn *De terugkeer van de verloren zoon* schilderde, niet langer in twijfel was over zijn echte en definitieve tehuis. Ik dacht: als ik Rembrandt ontmoet in dat ene moment, waarop hij vader en zoon, God en mensheid, liefde en medelijden, vreugde en ellende in één schilderij heeft samengebracht, dan zal ik alles ontdekken wat ik altijd over dood en leven heb willen weten. Bovendien had ik het vage vermoeden dat Rembrandts schilderij

me in staat zou stellen om onder woorden te brengen wat diep in me leefde.

Naar Sint-Petersburg gaan, is één ding, in de Hermitage alle tijd krijgen om *De terugkeer van de verloren zoon* te bekijken en het rustig op je in te laten werken, is nog wat anders. Toen ik de ellenlange rij mensen zag die voor het museum stond te wachten, vroeg ik me ongerust af hoe en hoelang ik het doek dat ik zo graag wilde zien, daadwerkelijk te zien zou krijgen.

Mijn ongerustheid werd echter weggenomen. Nadat onze officiële rondreis in Sint-Petersburg ten einde was en de meeste mensen van het gezelschap weer naar huis terugkeerden, nodigde Bobby's moeder, Suzanne Massie, die tijdens onze reis in de Sovjet-Unie was, ons uit om een paar dagen bij haar te logeren. Suzanne is zeer goed vertrouwd met de Russische cultuur en de Russische kunst, en haar boek *The Land of the Firebird* had mij uitstekend geholpen bij mijn voorbereidingen voor onze reis. Een vraag brandde mij op de lippen: 'Hoe kom ik ooit vlak bij *De terugkeer van de verloren zoon*?' Ze antwoordde: 'Maak je geen zorgen, Henri. Ik zal ervoor zorgen dat je je favoriete schilderij kunt bekijken zolang je maar wilt, zolang je er maar voor denkt nodig te hebben.'

De volgende dag gaf Suzanne me een telefoonnummer en zei: 'Dit is het nummer van het kantoor van Alexei Briantsev. Hij is een goede vriend van me. Bel hem op en hij zal je helpen om bij je *De terugkeer van de verloren zoon* te komen.' Ik draaide onmiddellijk het nummer en was blij verrast dat Alexei mij in het Engels te woord stond. We spraken af dat hij me zou opwachten aan een zijdeur, ver weg van de toeristeningang.

Op zaterdag 26 juli 1986, om halfdrie 's middags ging ik op weg naar de Hermitage. Ik liep langs de rivier de Neva, de hoofdingang van het museum voorbij en vond de deur waarnaar Alexei me had verwezen. Ik ging er binnen en van iemand achter een

grote balie mocht ik gebruik maken van de huistelefoon om Alexei te bellen. Na een paar minuten kwam hij eraan. Na een uiterst hartelijk welkom leidde hij me langs prachtige gangen en sierlijke trappen naar een plaats buiten de toeristische route. Het was een lang vertrek met een hoog plafond, dat eruitzag als het atelier van een oude kunstenaar. Overal stonden stapels schilderijen. In het midden stonden lange tafels en stoelen bedekt met papieren en allerlei voorwerpen, onder andere koffiekoppen en schaaltes met koekjes. We gingen even zitten en al snel werd me duidelijk dat Alexei het hoofd van de restauratie-afdeling van de Hermitage was. Hij was erg vriendelijk en zeer geïnteresseerd in mijn verlangen wat tijd door te brengen bij Rembrandts schilderij. Hij bood me alle hulp die ik wenste. Toen bracht hij mij rechtstreeks naar *De terugkeer van de verloren zoon*, vroeg de suppoost mij niet te storen en verdween.

Daar stond ik dan, oog in oog met het schilderij dat ik al bijna drie jaar in mijn geest en mijn hart had meegedragen. Zijn majestueuze schoonheid overweldigde mij. De meer dan levensgrote weergave, het overvloedige rood, bruin en geel, de schaduwwrijke hoeken en de stralende voorgrond, maar bovenal de in licht gehulde omhelzing van vader en zoon, omringd door vier mysterieuze omstanders, het greep mij allemaal meer aan dan ik had verwacht. Er waren ogenblikken geweest waarin ik mij had afgevraagd of het echte schilderij me niet zou teleurstellen. Het tegendeel bleek het geval te zijn. Bij deze grandeur, deze schoonheid, zonk alles in het niet. Het schilderij nam mij volledig in beslag. Dit moment was inderdaad een thuiskomst. Terwijl de ene groep toeristen na de andere onder leiding van een gids binnenkwam en weer ging, zat ik daar maar op een van de weinige stoelen, bekleed met rood fluweel, vlak voor het schilderij. Ik bleef maar kijken naar de vader die zijn kind dat thuiskomt omhelst, naar de oudste zoon en naar de drie andere figuren. Dit

was dan het echte schilderij! Het is een geweldig groot doek, met olieverf op canvas geschilderd. Ik had even tijd nodig om me te realiseren dat ik mij hier nu echt bevond voor het doek dat ik al zo lang had willen zien. Ik genoot van het feit dat ik helemaal alleen in de Hermitage in Sint-Petersburg zat en zo lang ik maar wilde naar *De terugkeer van de verloren zoon* kon kijken.

Het schilderij was zo gunstig mogelijk tentoongesteld. Het hing aan een blinde muur waarop, met een hoek van tachtig graden, volop daglicht viel, door een groot raam opzij. Terwijl ik daar zat, merkte ik dat het licht voller en intenser werd naarmate de namiddag verstreek. Om vier uur overgoot het zonlicht het schilderij met een ongewoon heldere glans en de figuren op de achtergrond – die in de voorafgaande uren heel vaag waren gebleven – leken uit hun donkere hoeken te treden. Toen de avond begon te vallen, werd het zonlicht ijler en sprankelender. De omhelzing van vader en zoon kwam nu krachtiger en intenser naar voren en de omstanders hadden meer rechtstreeks deel aan deze mysterieuze gebeurtenis van verzoening, vergeving en innerlijke genezing. Geleidelijk realiseerde ik mij dat dit schilderij net zoveel vormen kon aannemen als er lichtschakeringen zijn. Deze gracieuze dans van natuur en kunst hield mij in de ban.

Zonder dat ik het besepte, waren er meer dan twee uur verstreken toen Alexei weer verscheen. Met een meelevende glimlach en een aanmoedigend gebaar suggereerde hij dat ik een onderbreking nodig had en hij nodigde me uit voor een kopje koffie. Hij leidde mij door de majestueuze zalen van het museum – het grootste gedeelte ervan maakte vroeger deel uit van het winterpaleis van de tsaar – terug naar het atelier waar ik al eerder was geweest. Alexei en zijn collega hadden een tafel vol met brood, kaas en zoetigheden klaargezet en zeiden dat ik het mij maar moest laten smaken. Dat ik nog eens koffie zou drinken met de

restaurateur van de Hermitage, wie had dat durven dromen? Het enige waarop ik stilletjes had gehoopt, was dat ik slechts enkele ongestoorde momenten mocht doorbrengen bij *De terugkeer van de verloren zoon*. Alexei en zijn collega vertelden mij alles wat zij over Rembrandts schilderij wisten en van hun kant wilden zij van mij weleens weten waarom het zo'n diepe indruk op mij had gemaakt. Zij leken verrast en zelfs een beetje verbijsterd door mijn spirituele waarnemingen en bespiegelingen. Zij luisterden aandachtig en verzochten mij dringend er nog meer over te vertellen.

Na de koffie ging ik nog een uur terug naar het schilderij, totdat de suppoost en de schoonmaakster mij met niet mis te verstane gebaren duidelijk maakten dat het museum gesloten werd en dat ik er nu wel lang genoeg was geweest.

Vier dagen later keerde ik terug voor een tweede bezoek. Terwijl ik daar zat, gebeurde er iets vermakelijks. Het licht van de ochtendzon viel vanuit een zodanige hoek op het schilderij, dat ik vanwege de weerglans ergens anders wilde gaan zitten. Dus nam ik een van de stoelen met rood fluwelen bekleding en zette hem neer op een plek waar ik geen last had van het reflecterende licht. Toen de suppoost – een serieuze jongeman met een pet en een soort militair uniform – zag wat ik had gedaan, raakte hij helemaal van streek. Wat een ongehoorde brutaliteit om zomaar een stoel op te pakken en ergens anders in de zaal neer te zetten! Hij stapte op me af en gaf mij, in een stortvloed van onverstaanbaar Russisch en met heftige gebaren, die ieder mens begrijpt, het bevel om de stoel onmiddellijk weer op zijn plaats te zetten. Ik wees naar het raam waardoor het zonlicht kwam en naar het doek en probeerde hem duidelijk te maken waarom ik de stoel had verplaatst. Mijn pogingen hadden totaal geen succes. Dus zette ik de stoel maar weer op zijn plaats en ging zelf op de vloer zitten. Maar dat bracht de suppoost nog meer in verwarring. Ik

deed mijn uiterste best om de suppoost duidelijk te maken dat er iets aan mijn probleem moest worden gedaan. Na veel gedoe drong het tot hem door en hij gaf me te verstaan dat ik maar op de radiator onder het raam moest gaan zitten. Vanaf die plaats zou ik een goed zicht hebben. Maar ik zat nog maar net, of er kwam een gids van Intourist binnen, gevolgd door een grote groep toeristen. De gids liep naar me toe en beval me streng van die radiator af te gaan en op een van de met fluweel beklede stoelen te gaan zitten, waarop de suppoost heel kwaad werd op de gids en hem met een overdaad aan woorden en gebaren te verstaan gaf, dat hij me juist toestemming had gegeven om op die radiator te gaan zitten. De gids leek niet erg overtuigd, maar besloot om de zaak verder te laten rusten en zijn aandacht weer op de toeristen te richten, die inmiddels van alles te vragen hadden over het doek van Rembrandt, vooral over de afmetingen van de figuren. Een paar minuten later kwam Alexei kijken hoe het me verging. De suppoost stevende onmiddellijk op hem af en de twee raakten verzeild in een lang gesprek. Het was duidelijk dat de suppoost hem probeerde uit te leggen wat er was gebeurd. Maar de discussie duurde zo lang dat ik mij ongerust begon te maken over de uitkomst ervan. Plotseling liep Alexei weg. Even voelde ik mij schuldig omdat ik immers de oorzaak van alle opwindning was en omdat Alexei nu vast wel boos op me zou zijn. Maar een minuut of tien later kwam hij terug met een grote, comfortabele leunstoel, met rood fluwelen bekleding en met goud beschilderde poten. Helemaal voor mij alleen! Met een brede grijns zette hij de stoel voor het schilderij en verzocht mij te gaan zitten. Alexei, de suppoost en ik, we moesten alle drie lachen. Ik had mijn eigen stoel en niemand maakte nog langer bezwaar. Opeens leek het allemaal heel komisch. Drie lege stoelen die niet aangeraakt mochten worden en een luxueuze

leunstoel, vanuit een andere ruimte in het winterpaleis aangedragen, die mij werd aangeboden en die ik ongehinderd mocht verplaatsen. Wat een elegante bureaucratie! Even dacht ik: stel dat een van de figuren op het schilderij de hele vertoning heeft gezien, dan zou hij er vast heel hartelijk om moeten lachen. Een gekke gedachte eigenlijk.

Alles bij elkaar bracht ik meer dan vier uur door bij de *De terugkeer van de verloren zoon*. Ik maakte aantekeningen van wat ik de gidsen en toeristen hoorde zeggen, van wat ik zag als het zonlicht sterker werd en daarna geleidelijk weer minder werd en van wat ik in mijn binnenste ervoer toen ik steeds meer deel werd van het verhaal dat Jezus eens had verteld en Rembrandt eens had geschilderd. Ik vroeg me af of en hoe deze kostbare uren in de Hermitage ooit vrucht zouden dragen.

Toen ik de zaal met het schilderij verliet, ging ik naar de jonge suppoost en bedankte hem omdat hij me zo lang verdragen had. Toen ik hem onder de brede Russische pet in de ogen keek, zag ik een man zoals ik er zelf een was: angstig, maar met een groot verlangen naar onvoorwaardelijke aanvaarding. Zijn gladde, jongensachtige gezicht vertoonde een vriendelijke lach. Ik lachte terug en we voelden ons alle twee op ons gemak.

Het gebeuren

Enkele weken na mijn bezoek aan de Hermitage in Sint-Petersburg, in augustus 1986, arriveerde ik in Daybreak, de Ark-gemeenschap in Toronto waar ik als pastor zou gaan leven en werken. Hoewel ik een vol jaar de tijd had genomen om met mijn roeping in het reine te komen, om zekerheid te krijgen of God mij werkelijk tot een leven met gehandicapte mensen riep, voelde ik mij toch nog erg ongerust. Ik was bang. Was ik wel in staat om deze taak op mij te nemen? Ik had nooit veel

aandacht geschonken aan mensen met een geestelijke handicap. Integendeel, ik had mij altijd geconcentreerd op de problemen en de ervaringswereld van universiteitsstudenten. Ik had geleerd hoe je helder en systematisch kunt spreken en schrijven, hoe je een gefundeerd betoog moet opbouwen, hoe je analyseert en interpreteert. Maar ik wist in de verste verte niet hoe je moet communiceren met mannen en vrouwen die nauwelijks kunnen praten, en die in elk geval niet geïnteresseerd zijn in logische argumenten of goed gefundeerde meningen. En nog minder wist ik hoe je Jezus' boodschap kunt verkondigen aan mensen die meer met hun hart dan met hun verstand luisteren, en die gevoeliger zijn voor hoe ik leefde dan voor wat ik te zeggen heb.

Toen ik in Daybreak aankwam, was ik ervan overtuigd dat ik de juiste keuze had gemaakt, maar ik voelde me nog altijd gespannen en onzeker over wat me te wachten stond. Toch wist ik dat ik er nu, na meer dan twintig jaar van studeren en doceren, maar op moest vertrouwen dat God de armen van geest op een bijzondere manier liefheeft en dat zij mij veel te bieden hebben, ook als ik hen zelf weinig kon geven.

Een van de eerste dingen die ik na mijn aankomst deed, was uitkijken naar een goed plaatsje voor mijn poster van de *De terugkeer van de verloren zoon*. De werkruimte die mij werd toegewezen, bleek ideaal. Als ik zat te lezen, te schrijven of met iemand te praten, kon ik altijd die mysterieuze omhelzing van vader en zoon zien, die zo'n vertrouwd deel van mijn geestelijk leven was geworden.

Sinds mijn bezoek aan de Hermitage was ik meer gaan letten op de vier achtergrondfiguren, twee vrouwen en twee mannen, die toekijken hoe de vader zijn zoon verwelkomt. De manier waarop zij kijken, maakte nieuwsgierig. Wat gaat er in deze mensen om? Het zijn passanten, omstanders, toeschouwers; ze